

Троян О.В.

асистент кафедри обліку та аудиту
Запорізька державна інженерна академія
feofanovlk@mail.zp.ua

ДО ПИТАННЯ АКТИВІЗАЦІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Троян О.В. ДО Питання активізації інноваційної діяльності машинобудівних підприємств. Представлено теоретичні погляди на методи активізації інноваційної діяльності машинобудівних підприємств. Виділено ключові чинники активізації праці в інноваційному процесі. Розроблено систему розрахунку ефективності матеріального стимулювання праці.

Троян О.В. К вопросу активизации инновационной деятельности машиностроительных предприятий. Представлены теоретические взгляды на методы активизации инновационной деятельности машиностроительных предприятий. Выделены ключевые факторы активизации труда в инновационном процессе. Разработана система расчета эффективности материального стимулирования труда.

Troyan O.V. On innovation activity of enterprises of machine-building. The theoretical views to the methods of stimulation innovative activity of machine-building enterprises. The key factors of stimulation of labour are distinguished in an innovative process. The system of settling of efficiency of material stimulation of labour is worked out.

Вступ

Основу стабільного функціонування країни та забезпечення розвитку економіки складає система налагоджених, ефективно працюючих галузей народного господарства, розвиток якого неможливий без машинобудування. Велике значення машинобудування в промисловості визначається тим, що воно виробляє знаряддя праці для галузей, що виготовляють засоби виробництва (робочі машини та апарати, верстати, технологічне й силове устаткування, контрольно-вимірювальні прилади, технічні засоби автоматики тощо), а також самі предмети споживання (легкові автомобілі, побутову техніку та інше). Крім того, машинобудування виробляє різноманітне устаткування для будівництва, транспорту, зв'язку, торгівлі, спеціальне обладнання для невиробничих галузей, а також продукцію оборонного призначення.

Від того, наскільки якість продукції машинобудування відповідає потребам країни, залежить розвиток всієї промисловості України. Стан та розвиток машинобудування має важливе значення не лише для промисловості, а й для економіки в цілому. Адже потенціал та наявні виробничі можливості цієї галузі є основою стратегічної стійкості національної економіки. Таким чином, сприяння розвитку машинобудівної галузі є пріоритетним стратегічним напрямком щодо забезпечення стабільного економічного становища [1].

За умов кризи в Україні стало очевидним, що розвиток економіки країни залежить від рівня інноваційної діяльності кожного підприємства. Впровадження інновацій є головним чинником успіху підприємств та, як наслідок, економічного розвитку країни в цілому[2].

Між економічними відносинами, що складаються у процесі здійснення інноваційної діяльності, мірилами їхнього господарського регулювання та самими інноваційними процесами в національній економіці є складні взаємозв'язки. Це об'єктивно вимагає теоретичного аналізу сутності і тенденцій розвитку інноваційної діяльності. Відсутність таких досліджень є однією з причин неможливості сформуванню раціонального механізму стимулювання інноваційної діяльності та відставання українського виробничого потенціалу від аналогічних потенціалів інших країн.

Дослідженням практичних і теоретичних проблем інноваційної діяльності займалися багато вітчизняних фахівців-теоретиків (Т.У.Буніч, П.Н.Завлін, А.С.Кулагін, Л.И.Леонт'єв, А.Ю.Юданов та ін.). Закордонні дослідники В.Беренс, Р.Друкер, Д.Кларк, Р.Портер, Й.Шумпетер та інші розвили сучасну теорію економічних відносин, що відображають інноваційний характер підприємництва у виробничій сфері [3]. Однак значна частина робіт цих учених має переважно загальнотеоретичний характер або присвячена вирішенню окремих аспектів проблем. Усе сказане вище визначає практичну та теоретичну значимість проблеми, а, отже, і актуальність даного дослідження.

Постановка завдання

Метою статті є вивчення теоретичних основ і особливостей активізації інноваційної діяльності підприємств, практичного застосування заходів і механізмів активізації інноваційної активності як підприємства в цілому, так і окремо взятих працівників, які є основним джерелом інновацій на всіх рівнях здійснення підприємницької діяльності.

Результати

Успіх інноваційного процесу багато в чому залежить від того, якою мірою його безпосередні учасники зацікавлені у швидкому й економічно ефективному впровадженні результатів НДДКР у виробництво. Вирішального значення набуває трудова мотивація працівників і стимулювання їхньої високопродуктивної праці з боку керівництва підприємством.

Завдання стимулювання науково-технічної праці дуже складне з огляду на специфіку цього виду діяльності. По-перше, необхідно домогтися підвищення розумової активності, активізувати пошук нестандартних рішень, створити та підтримувати атмосферу творчості. По-друге, в умовах ринкової економіки важливий не сам по собі інноваційний процес, а його комерційний результат, що виражається в конкретних показниках ефективності: зростанні прибутку, зниженні витрат, підвищенні якості продукції. Комерційний критерій відіграє вирішальну роль і в оцінці значимості праці новаторів. Таким чином, підхід сучасних компаній до стимулювання праці в інноваційному процесі визначається двома головними моментами – прагненням максимально активізувати творчу особистість і спрямувати цю активність на досягнення конкретного економічного результату.

Для вирішення цього завдання важливо виділити кілька загальних найбільш істотних моментів:

1) використання великої кількості матеріальних і нематеріальних стимулів і спроби створення взаємодоповнюючої системи стимулювання праці в інноваційному процесі;

2) широке застосування організаційних і психологічних стимулів, орієнтованих на потреби вищого порядку (у самовираженні, реалізації індивідуальності тощо);

3) додання стимулюванню праці в інноваційному процесі постійного характеру, а не одиничної акції чи тимчасової компанії [4].

Принципово важливо використовувати всі групи методів активізації інноваційної діяльності в комплексі (див. рис). Звісно, окрема їх частина буде мати пріоритет на конкретному підприємстві залежно від багатьох параметрів.

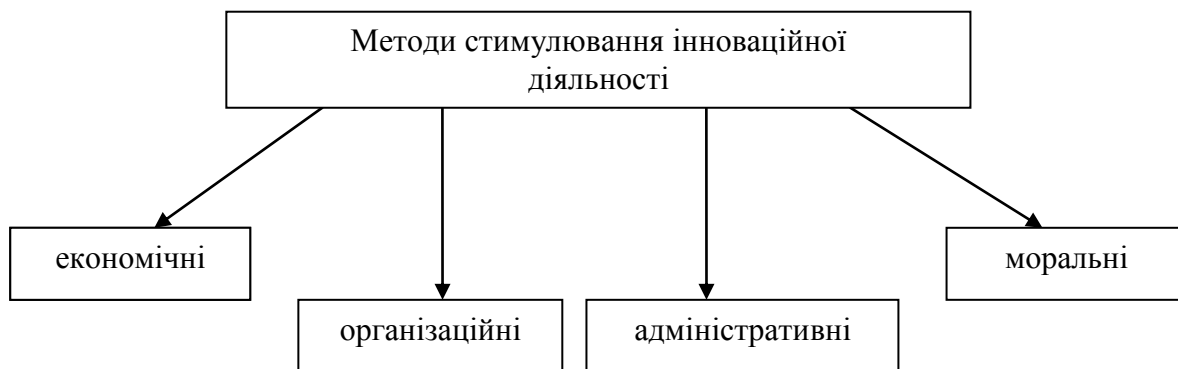

Рисунок 1 - Методи активізації інноваційної діяльності

Організаційні методи активізації інноваційних процесів є первинними по відношенню до інших. Пояснюється це наступними причинами. Підприємство, яке має чітку й адаптовану до особливостей своєї діяльності й зовнішнього середовища структуру, концентрації інформації, прийняття управлінських рішень, оплати праці, більш підготовлене до впровадження нововведень у своїй діяльності, ніж підприємство, що має неефективну організаційну структуру.

Так прикладом організаційної активізації інноваційної діяльності можна вважати метод виділення в окремий структурний підрозділ тих ділянок, що найбільшою мірою потребують впровадження інноваційних рішень у технічній, технологічній сферах. Також застосовується метод поєднання різних структурних підрозділів. Доцільність використання настільки різних підходів обумовлена специфікою кожного конкретного підприємства. Як окремий метод активізації інноваційної діяльності на підприємстві можна виділити метод створення тимчасових творчих колективів.

Інша група методів активізації інноваційної діяльності підприємства – адміністративно-примусового характеру – тими чи іншими варіаціями існують у кожній економічній системі. Із розвитком промислового виробництва їх

значення повільно знижується, але вони повинні бути в арсеналі кожної великої корпорації, що прагне розвитку. Це внесення до Положень про структурні підрозділи та посадових обов'язків записів про необхідність участі в інноваційній роботі, а також створення механізму аналізу й оцінки дій відповідних підрозділів і керівників.

Незаслужено забутими в пострадянські часи виявилися методи морального стимулювання розробки й використання інновацій. Найпоширенішими моральними стимулами є присудження спеціальних почесних звань, членство у винахідницьких клубах, видача винахідникам посвідчень, грамот, медалей та інших відзнак, публікації про авторів і створені винаходи в центральних, галузевих чи власних друкованих органах фірми. Певним моральним стимулом для винахідників є наукові публікації. Проте зазвичай роботодавці не включають у систему авторських винагород які-небудь виплати за публікації. Іншими моральними стимулами є визнання особистих досягнень, творча самореалізація, задоволене відчуття справедливості, причетності до життя підприємства та процесу прийняття рішень. Мотивацією виступають також підвищення безпеки, турбота про благоустрій робочого місця.

Найважливіший засіб активізувати інноваційну діяльність – заохотити й дати можливість її реалізувати. В умовах функціонування сучасної економіки об'єктивно підвищується роль економічної зацікавленості в результатах своєї праці. Методи економічної активізації інноваційної діяльності більш складні в розробці, але зустрічають менший опір при їх застосуванні. У їх основі завжди лежать прагнення керівників підприємства використати зацікавленість працівників у підвищенні свого матеріального добробуту для активізації виконання необхідних завдань.

У своїй масі стимулюватися повинна якісна, ефективна робота персоналу. Економічне стимулювання працівників на здійснення інноваційної діяльності повинно відбуватися саме через заробітну плату, в тому числі через її змінну частину – преміювання.

Основними формами економічного стимулювання технічної творчості й інноваційної діяльності є:

- премії за підвищення індивідуальної продуктивності праці, професійні якості, ініціативність виконавця;
- премії за підвищення якості продукції та технології виробництва;
- премії за участь у розробці, впровадженні й освоєнні нової техніки, виконанні організаційно-технічних заходів, застосуванні передових заходів та методів праці;
- виплата винагород авторам раціоналізаторських пропозицій та винаходів;
- творчі відрядження, навчання за рахунок підприємства та ін.

Конкретна система матеріального стимулювання інноваційної діяльності передбачає економічне обґрунтування преміальних виплат. Найважливішим показником ефективності дії системи матеріального заохочення є співвідношення реально отриманого ефекту від використання певного методу

стимулювання й витрат на його проведення. Згідно з цим показником ефективною стає система матеріального стимулювання, що дає змогу одержати додатковий ефект, який перевищує за розмірами преміальні виплати. Критерій ефективності матеріального стимулювання праці можна подати у вигляді рівняння:

$$P_e \geq \sum V_p,$$

де P_e - розмір економічного прибутку, одержаний внаслідок дії системи стимулювання;

$\sum V_p$ - сума виплат персоналу підприємства згідно з системою матеріального стимулювання.

Різниця між цими двома показниками являє собою додатковий абсолютний прибуток підприємства, отриманий внаслідок дії системи матеріального стимулювання. Розрахувати його можна за допомогою рівняння:

$$P_a = P_e - \sum V_p \geq 0,$$

де P_a - додатковий абсолютний прибуток підприємства, отриманий внаслідок дії системи матеріального стимулювання.

У кожному конкретному випадку досягнення критерію ефективності системи матеріального стимулювання є результатом економічно обґрунтованого вибору показників, умов і нормативів преміювання.

У механізмі активізації інноваційної діяльності повинні бути закладені, крім позитивних, і негативні стимули, зокрема фінансові. Останні – це сукупність стимулів штрафного характеру, дія яких спрямована на тих працівників, які з суб'єктивних причин не підкоряються вимогам організації виробничого та творчого процесу. Негативні стимули, як і позитивні, поділяються на економічні й моральні, що пояснюється необхідністю комплексного впливу на всю сукупність інтересів працівника.

Велике значення для активізації винахідництва має система державних заходів, спрямованих на надання пільгового податкового режиму для дослідних організацій і винахідників, різного роду позичок, дотацій, цільове фінансування досліджень, пільгова митна політика тощо.

Висновки.

Слабкий розвиток інноваційної активності підприємств є наслідком, у тому числі, неефективного державного впливу, зокрема практичної недостатності податкових пільг, слабкості антимонопольного, патентно-ліцензійного та кон'юнктурного регулювання технологічного оновлення виробництв.

За цих умов доцільною є розробка структури та методів стимулювання інноваційної активності працівників підприємств як одного з вирішальних джерел інновацій та визначення особливостей державної підтримки інноваційної діяльності. Підхід сучасних компаній до стимулювання праці в інноваційному процесі визначається двома головними моментами – прагненням максимально активізувати творчу особистість і спрямувати цю активність на досягнення конкретного економічного результату. Серед основних методів активізації інноваційної діяльності виділено такі: організаційні та адміністративно-примусові методи, методи економічного й морального

стимулювання. Принципово важливо використовувати всі групи методів активізації інноваційної діяльності в комплексі.

Основними формами економічного стимулювання технічної творчості та інноваційної діяльності є: премії за підвищення індивідуальної продуктивності праці, професійні якості, ініціативність виконавця; премії за підвищення якості продукції та технології виробництва; премії за участь у розробці, впровадженні й освоєнні нової техніки, виконанні організаційно-технічних заходів, застосуванні передових заходів та методів праці; виплата винагород авторам раціоналізаторських пропозицій й винаходів; творчі відрядження, навчання за рахунок підприємства та ін.

При цьому актуальною є необхідність оцінки ефективності дії системи матеріального заохочення як співвідношення реально отриманого ефекту від використання певного методу стимулювання й витрат на його проведення. У механізмі активізації інноваційної діяльності повинні бути закладені, крім позитивних, і негативні стимули.

Механізм активізації інноваційної діяльності має складатися з таких обов'язкових заходів:

– моральне заохочення авторів: присудження спеціальних почесних звань, членство у винахідницьких клубах, видача посвідчень винахідникам, грамот, медалей та інших відзнак, публікації про авторів і створені винаходи. Авторам винаходів, заявлених від імені підприємства і, що використовувалися впродовж року, доцільно надавати право вибору часу чергової відпустки;

- економічне заохочення авторів: рекомендувати встановлення підвищеного окладу порівняно з іншими групами персоналу фірми, як основну форму матеріального стимулювання винахідників;

- пропонується застосовувати преміювання осіб, що створили винахід, не тільки у вигляді наявних виплат, але й у вигляді дивідендів на акції компанії;

- можуть бути встановлені нормативи виплат винагороди за винаходи в розмірі 10-25% від економічного ефекту протягом першого року його використання, а у випадку особливо важливих - 10% і в наступному році використання винаходу.

Запропонована вище додаткова активізація інноваційної діяльності здатна кардинально поліпшити інноваційний "клімат" і допомогти в подоланні кризи в економіці України, а також підвищити конкурентоспроможність підприємств на вітчизняних і світових ринках.

Список літератури

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.04.2006 р. № 516 «Про затвердження Державної програми розвитку машинобудування на 2006 - 2011рр.» Електронний ресурс сайт ВРУ - <http://zakon.rada.gov.ua>

2. Новий курс: Реформи в Україні. 2010 – 2015. Національна доповідь/ за заг. ред.. В.М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.

3. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика. Л.І. Федулова та ін. – К. Основа, 2005. – 550 с.

4. Красносова О.М. Проблеми матеріального стимулювання персоналу промислових підприємств // Фінанси України – 2002. - №10. – С.48 – 52

Ключові слова: машинобудування, інноваційна діяльність, методи активізації інноваційної діяльності, ефективність матеріального стимулювання праці.

Ключевые слова: машиностроение, инновационная деятельность, методы активизации инновационной деятельности, эффективность материального стимулирования труда.

Key words: machine-building industry, innovative activity, methods of stimulation of innovative activity, efficiency of material stimulations of labour.

Надійшла до редакції 12.12.2011р.